

Aleksandra Tefelska

Gwarancja bankowa

Studenckie Zeszyty Naukowe 8/11, 19-30

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Gwarancja bankowa

Zmiany ustrojowe, zachodzące w Polsce od 1989 r. przyniosły ze sobą przekształcenia w gospodarce kraju. W nowych realiach niezbędne stało się unowocześnienie obowiązujących przepisów prawnych. Nowelizacja lipcowa z 1990 r. wprowadziła zmiany do Kodeksu cywilnego, w 1989 r. zaś rozpoczęto reformę systemu bankowego w Polsce. Warunki wolnego rynku przyczyniły się do coraz powszechniejszego stosowania umów gwarancyjnych, w szczególności gwarancji bankowej, przez podmioty uczestniczące w obrocie gospodarczym. Pomimo tego, że umowę gwarancji mogą zawierać różne podmioty prawa, np. Skarb Państwa czy też niektóre osoby prawne, jak zakłady ubezpieczeń, to właśnie gwarancje udzielane przez banki pełnią coraz znacniejszą rolę w stosunkach obrotu gospodarczego. Są one najczęściej zawierany rodzajem umów gwarancyjnych, stanowiąc skuteczną formę zabezpieczenia wierzytelności (w tym np. zwrotu kredytów). Kwestią sporną w doktrynie jest charakter prawny umowy gwarancji bankowej, stanowi to także przedmiot licznych uchwał Sądu Najwyższego.¹

I. Podstawy prawne

Pierwsza regulacja dotycząca gwarancji bankowej pojawiła się już w ustawie – Prawo bankowe z dnia 31 stycznia 1989 r.² Ten akt oraz zarządzenie Prezesa NBP w sprawie szczegółowego trybu i form udzielania gwarancji bankowych, wydane w dniu 5 listopada 1992 r.³ były podstawą prawną wydawania gwarancji bankowych do czasu wydania nowej ustawy w 1997 r. Nowe Prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 r.⁴ poświęca kilka artykułów umowie gwarancji bankowej i wraz z zarządzeniem nr 4/98 Komisji Nadzoru Bankowego w sprawie szczegółowych warunków udzielania przez banki gwarancji bankowych i poręczeń z dnia 30 czerwca

¹ M.in. Uchw. SN z dnia 24 czerwca 1992 r., OSN 1992, nr 12, poz. 228; uchwała SN z dnia 16 kwietnia 1993 r., OSN 1993, nr 10, poz. 166 oraz uchwała Pełnego Składu Izby Cywilnej SN z dnia 28 kwietnia 1995 r., OSNC 1995, nr 10, poz. 135.

² Tekst jedn. Dz.U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359 ze zm.

³ M.P. Nr 36, poz. 270.

⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665.

1998 r.⁵ (zwanym dalej „zarządzeniem KNB”) oraz art. 391 k.c. stanowią pełną regulację ustawową tej instytucji prawa. W praktyce obrotu gospodarczego zaś znaczącą rolę odgrywają ogólne warunki umów oraz regulaminy bankowe wydawane na podstawie art. 109 Prawa bankowego.⁶

II. Definicja gwarancji bankowej

Ustawa – Prawo bankowe w art. 81 jednoznacznie określa gwarancję bankową jako jednostronne zobowiązanie banku – gwaranta, że po spełnieniu przez podmiot uprawniony (beneficjenta gwarancji) określonych warunków zapłaty, które mogą być stwierdzone określonymi w tym zapewnieniu dokumentami, jakie beneficjent załączy do sporządzonego we wskazanej formie żądania zapłaty, bank ten wykona świadczenie pieniężne na rzecz beneficjenta gwarancji – bezpośrednio albo za pośrednictwem innego banku.

Prawo bankowe wymienia udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych pośród czynności bankowych, zawartych w art. 5 ust. 1 pkt 4.

Stronami gwarancji bankowej są:

- zleceniodawca, na którego zlecenie bank udziela gwarancji,
- beneficjent gwarancji,
- gwarant, czyli bank udzielający gwarancji.

Pomiędzy tymi trzema podmiotami powstaje układ trzech stosunków prawnych:

- 1) stosunek podstawowy, łączący wierzyciela (beneficjenta gwarancji) z dłużnikiem (który wobec umowy gwarancji jest osobą trzecią), tzw. stosunek waluty;
- 2) stosunek zlecenia udzielenia gwarancji (zwany też stosunkiem pokrycia), pomiędzy dłużnikiem ze stosunku podstawowego (zleceniodawcą) a bankiem (gwarantem);
- 3) stosunek gwarancji pomiędzy wierzycielem (beneficjentem tej gwarancji) a bankiem – gwarantem, tzw. stosunek zapłaty.⁷

Gwarancja ma za zadanie zabezpieczać wykonanie zobowiązania istniejącego (lub które dopiero powstanie) pomiędzy wierzycielem a dłużnikiem. Dłużnik składa w banku zlecenie udzielenia gwarancji. Dopiero jednak zawarcie umowy ze zleceniodawcą przez bank (umowa o gwarancję) kreuje po stronie gwaranta zobowiązanie wobec wierzyciela. Zobowiązanie to ma charakter osobisty. Gwarancja jest skutecznym instrumentem zabezpieczenia roszczeń wierzyciela, potwierdzającym wiarygodność dłuż-

⁵ Dz.Urz. NBP 1998, nr 18, poz. 39.

⁶ E. Niezbecka (w:) E. Niezbecka, A. Jakubecki, J. Mojak, Prawne zabezpieczenie wiarygodności bankowych, Kraków 2000, s. 139–140.

⁷ G. Tracz, Umowa gwarancji, Zakamycze 1998, s. 85–88.

nika. Bank zobowiązuje się wobec beneficjenta gwarancji, że na jego żądanie wypłaci mu oznaczoną kwotę pieniężną, gdyby nie nastąpiło oczekiwane przez beneficjenta zdarzenie.⁸

III. Gwarancja bankowa a poręczenie

Zobowiązanie banku ma charakter samoistny. To odróżnia je od instytucji poręczenia, które także służy zabezpieczeniu zobowiązania innej osoby. W przypadku gwarancji nie znajdujemy charakterystycznego dla poręczenia uzależnienia zobowiązania poręczyciela od powstania i losu zobowiązania dłużnika głównego. Do kilku najważniejszych różnic pomiędzy tymi instytucjami należą:

- 1) zakres zobowiązania banku – gwaranta jest z góry określony, nie zależy od zakresu zobowiązania dłużnika;
- 2) odpowiedzialność gwaranta jest samodzielna, nie jest on współdłużnikiem solidarnym;
- 3) gwarancja bankowa nigdy nie może być uzależniona od bezskuteczności uprzedniego dochodzenia roszczeń przeciwko dłużnikowi, którego dług zabezpiecza;
- 4) gwarant nie może podnosić wobec beneficjenta żadnych zarzutów, które w stosunku podstawowym przysługują dłużnikowi;
- 5) gwarant po wykonaniu zobowiązania ma do dłużnika roszczenia tylko w zakresie zawartej z nim umowy, nie wstępuje, jak poręczyciel, na mocy art. 518 k.c., w prawa zaspokojonego wierzyciela;
- 6) zakres czasowy gwarancji ściśle określa umowa, nie stosuje się do gwarancji terminów określonych w Kodeksie cywilnym.

IV. Przedmiot zabezpieczenia

Przedmiotem zabezpieczenia gwarancją może być zaciągnięcie zobowiązania, spełnienie świadczenia, fizyczne zachowanie się osoby trzeciej lub wręcz zdarzenie, którego źródłem nie jest ludzkie zachowanie się, lecz siła wyższa.⁹

Gwarancje bankowe najczęściej służą zabezpieczeniu zwrotu kredytu. Wzory umów stosowanych przez poszczególne banki świadczą jednakże o tym, że udzielają one gwarancji celem zabezpieczenia także należności szczególnych oraz zdarzeń, takich jak np. należyte wykonanie kontraktu¹⁰, czy też udzielenie poręczenia wekslowego, tzw. Avalu.

⁸ Por. I. Heropolitańska, Kredyty i gwarancje bankowe, Twigger 1991, s. 262.

⁹ G. Tracz, *op.cit.*, s. 95–96.

¹⁰ Tak G. Tracz, *op.cit.*, s. 32.

V. Rodzaje gwarancji

W literaturze dokonuje się rozróżnienia gwarancji biorąc pod uwagę różne kryteria.

Ze względu na warunki zamieszczane w tekście gwarancji wyróżniamy gwarancje:

- 1) bezwarunkowe i warunkowe,
- 2) nieodwołalne i odwołalne.

W przypadku gwarancji bezwarunkowej beneficjent nie jest obowiązany dokumentować istnienie roszczenia, jest ona płatna na pierwsze żądanie. Bank ma prawo odmówić realizacji gwarancji warunkowej w przypadku niewystąpienia okoliczności określonych w dokumencie gwarancyjnym lub nieprzedstawienia przez zobowiązanego odpowiednich dokumentów.

Gwarancja nieodwołalna nie może być zmieniona lub odwołana bez zgody beneficjenta. Zakres odpowiedzialności z tytułu gwarancji odwoławalnej natomiast może być zmieniony lub ograniczony poprzez jednostronne oświadczenie woli złożone przez gwaranta, które może tę odpowiedzialność wyłączyć.¹¹

Najczęściej spotyka się jednakże podział gwarancji ze względu na przeznaczenie i przedmiot zabezpieczenia.¹² Możemy zatem wyróżnić następujące rodzaje gwarancji:

- 1) przetargowa (wadialna),
- 2) dobrego wykonania umowy,
- 3) zwrotu zaliczki,
- 4) zabezpieczająca zapłatę:
 - należności za zakupione towary i usługi,
 - cła lub należności celnych,
 - udzielonego kredytu,
 - akredytywy,
 - towarów sprzedawanych ze składu konsygnacyjnego,
 - rat leasingowych.¹³

Powyższe gwarancje stanowią przykład gwarancji kontraktowych. Jest to wyliczenie przykładowe, gdyż ze względu na różnorodność życia gospodarczego nie jest możliwe przytoczenie wszystkich stanów faktycznych, w których gwarancje będą miały zastosowanie.

Na podstawie obowiązujących przepisów (nawet art. 81 Prawa bankowego) nie można sformułować jednoznacznej definicji gwarancji ban-

¹¹ E. Niezbecka, *op.cit.*, s. 150–151.

¹² M.H. Kosiński, Gwarancja bankowa w międzynarodowym obrocie handlowym, PPHZ 1983, nr 7, s. 44.

¹³ I. Heropolitańska, *op.cit.*, s. 266; por. G. Tracz, *op.cit.*, s. 40–44.

kowej. Należy ją zatem zaliczyć do kategorii zobowiązań dopuszczalnych w granicach zasady swobody umów (art. 353¹ k.c.). Nie ma ona ustawowego uregulowania, gdyż nowe Prawo bankowe nie zawiera w swojej treści odesłania do przepisów Kodeksu cywilnego, jak czyniło to stare Prawo bankowe w art. 40 ust. 3. Niektórzy przedstawiciele nauki opowiadają się w związku z tym za zastosowaniem przepisów Kodeksu cywilnego – części ogólnej oraz części ogólnej zobowiązań do stosunków prawnych powstających w związku z udzieleniem gwarancji bankowej.¹⁴

VI. Charakter prawny gwarancji bankowej

Charakter prawny gwarancji bankowej nie jest jasno określony w obowiązujących przepisach i stanowi w doktrynie kwestią sporną. Jeden z reprezentowanych poglądów określił gwarancję bankową jako odmianę przekazu, z powołaniem się na art. 921¹ k.c.¹⁵ Należy jednak zauważyć, że skuteczność przyjęcia przekazu zależy od istnienia przekazu, zatem skuteczność zobowiązania banku udzielającego gwarancji zależałaby od istnienia zobowiązania zleceniodawcy gwarancji.¹⁶ Natomiast zobowiązanie gwaranta jest niezależne od istnienia zobowiązania, które gwarancja ma zabezpieczać.

Aby powstał stosunek gwarancji, gwarant składa oświadczenie woli, wystawiając odpowiedni dokument. Beneficjent nie ma narzuconej formy co do swojego oświadczenia o jego przyjęciu. Stosunek gwarancyjny zostanie wykreowany nawet poprzez przyjęcie dokumentu gwaranta bez zastrzeżeń, w sposób dorozumiany. Świadczy to o zawarciu umowy przez strony. Gwarancja stanowi zatem przykład umowy opartej na jednostronnym oświadczeniu woli gwaranta. Jest to pogląd dominujący, nie brak jednakże głosów uznających udzielenie gwarancji za jednostronną czynność prawną banku.¹⁷ Jeżeli przyjmiemy, że gwarancja jest umową, należy ustalić moment jej dojścia do skutku. Będzie to przypuszczalnie moment przyjęcia oświadczenia gwaranta przez beneficjenta.¹⁸

Ponieważ regulacji Prawa bankowego oraz zarządzenia KNB nie można uznać za kompleksową, do umowy gwarancji mogą mieć zastoso-

¹⁴ Tak J. Pisuliński, Niektóre zagadnienia związane z gwarancją bankową, „Prawo Bankowe” 1998, nr 4, poz. 37.

¹⁵ Tak M. Olechowski, Charakter prawny gwarancji bankowej, „Państwo i Prawo” 1997, z. 6, s. 72; J. Pisuliński, Charakter prawny gwarancji bankowej, „Monitor Podatkowy” 1994, nr 2, s. 36.

¹⁶ Tak J. Pisuliński (w:) E. Fojcik–Mastalska (red.), Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2003, s. 139.

¹⁷ Tak J. Pisuliński, Niektóre zagadnienia związane z gwarancją bankową, „Prawo bankowe” 1998, nr 4, poz. 37.

¹⁸ E. Niezbecka, *op.cit.*, s. 139.

wanie, w sprawach nie uregulowanych przez te akty, przepisy Kodeksu cywilnego (art. 391 lub 393). Zdaniem niektórych autorów, zastosowanie tych artykułów do gwarancji bankowej może budzić kontrowersje ze względu na charakter świadczenia, jak i zobowiązania banku.¹⁹

VII. Zobowiązania stron umowy gwarancji bankowej

Na tle obowiązującej regulacji prawnej można wyodrębnić następujące cechy charakterystyczne umowy gwarancji:

- 1) samoistność – nieakcesoryjność zobowiązania gwaranta,
- 2) odpowiedzialność gwaranta za sam skutek,
- 3) z góry określony zakres i terminowość zobowiązania gwarancyjnego.

Gwarant odpowiada tylko za uzyskanie gwarantowanego rezultatu, zobowiązując się do wypłacenia określonej kwoty pieniężnej na rzecz beneficjenta, gdyby oczekiwane zdarzenie nie nastąpiło. Realizacja tego rezultatu dla dłużnika jest zapewniona, chyba że sam uniemożliwia jego zaistnienie lub nadużywa gwarancji. Świadczenie banku ma charakter pieniężny (art. 81 Prawa bankowego). Bank nie odpowiada za dłużnika i nie zobowiązuje się wykonać zobowiązania zamiast niego. Nie może też podnosić przeciwko beneficjentowi gwarancji żadnych zarzutów przysługujących dłużnikowi ze stosunku podstawowego, za wyjątkiem zarzutu czasu trwania zobowiązania gwarancyjnego. Jednocześnie niektórzy autorzy reprezentują pogląd, wg którego gwarant ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą nawet jeżeli stosunek podstawowy, którego dotyczy gwarancja, stał się nieważny.²⁰

Gwarancja bankowa jest umową losową, niepewne jest bowiem wystąpienie rezultatu określonego w umowie, od którego zależy obowiązek świadczenia ze strony gwaranta.

Gwarancja ma charakter nieodpłatny, beneficjent nie jest obowiązany zapłacić gwarantowi żadnej kwoty z tytułu jej otrzymania. Natomiast dłużnik zlecający udzielenie gwarancji uiszcza umownie określoną prowizję.

Sporna jest kwestia odszkodowawczego charakteru odpowiedzialności gwaranta. Skoro powstaje ona bez względu lub pomimo wystąpienia szkody, beneficjent nie jest zobowiązany do wykazania szkody przy zgłoszeniu żądania zapłaty z tytułu gwarancji.

Wierzytelność beneficjenta jest zbywalna, jednakże ze względu na cel i istotę zobowiązania gwaranta, zgodnie z § 3 ust. 2 Zarządzenia, bank może poczynić pewne zastrzeżenia, mianowicie, że wierzytelność z gwarancji bankowej może być przeniesiona tylko wraz z wierzytelnością za-

¹⁹ *Ibidem*, s. 140–141.

²⁰ W. Czachórski, *Zobowiązania*, Warszawa 2003, s. 557.

bezpieczoną gwarancją. Pomiedzy wierzytelnością zabezpieczona gwarancją a zobowiązaniem gwaranta istnieje ścisły związek. Nie da się bowiem ustalić obowiązku spełnienia świadczenia przez gwaranta w oderwaniu od rezultatu uzasadniającego ten obowiązek, a określonego w umowie.

Najbardziej sporną kwestią w doktrynie i orzecznictwie, dotyczącą gwarancji bankowej jest charakter zobowiązania gwaranta. Dyskusje dotyczą w szczególności gwarancji „na pierwsze żądanie”. Wyróżnić można dwa skrajne poglądy – zgodnie z pierwszym gwarancja stanowi zobowiązanie kauzalne, według drugiego – abstrakcyjne. Niektórzy zajmują stanowisko pośrednie, według nich to strony w treści umowy decydują o „charakterze gwarancji. Przyjęcie jednego z powyższych poglądów ma daleko idące konsekwencje prawne.

W Kodeksie cywilnym bezwzględnie dotąd przestrzegano reguły kauzalności czynności prawnych, konkretny przepis zaś mógł być podstawą nadania konkretnej czynności cechy abstrakcyjności. Umowie gwarancji żaden przepis abstrakcyjnego charakteru nie nadaje. Przyczynę prawną (*causa*) gwarancji bankowej stanowią zatem – zdaniem jednych – *causa solvendi, obligandi vel acquirendi lub donandi*.²¹ Niektórzy wyróżniają swoistą *causa* gwarancji – *causa cavendi*, czyli zabezpieczenie wykonania określonego zobowiązania.

Taki pogląd podważył Sąd Najwyższy, najpierw w orzeczeniu z dnia 24 czerwca 1992 r., następnie potwierdził go w uchwale 7 sędziów z dnia 16 kwietnia 1993 r., która została wpisana do księgi zasad prawnych. Sformułowana została teza, że „bank udzielający gwarancji opatrzonej klauzulami „nieodwołalnie i bezwarunkowo” oraz „na pierwsze żądanie” nie może skutecznie powołać się – w celu wyłączenia lub ograniczenia przyjętego na siebie obowiązku zapłaty – na zarzuty wynikające ze stosunku podstawowego, w związku z którym gwarancja została wystawiona.” Przesądzony został tym samym samodzielny, nieakcesoryjny i abstrakcyjny charakter zobowiązania gwaranta. Powyższa zasada prawna została potwierdzona w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej SN z dnia 28 kwietnia 1995 r. W uzasadnieniu uchwały sąd poruszył zagadnienie możliwości obrony gwaranta przed naruszeniem przez beneficjenta postanowień zawartej umowy i nadużycia gwarancji.

W świetle powyższych rozważań, mimo uznania zobowiązania gwaranta za abstrakcyjne, nie można stwierdzić, że odpowiedzialność gwaranta jest nieograniczona. Nie można traktować jej w sposób bezwzględny, zwłaszcza jeśli beneficjent działa na szkodę gwaranta nie honorując celu zawartej umowy gwarancyjnej.

²¹ Zob. E. Łętowska, Umowa o świadczenie przez osobę trzecią, Warszawa 1970, s. 94–104.

Skoro mowa jest o odpowiedzialności gwaranta, należy określić na jakiej zasadzie się ona opiera. W związku z tym, że bank odpowiada za sam rezultat pewnego zdarzenia, ponosi ryzyko jego braku, należy uznać, że odpowiada na zasadzie ryzyka.

VIII. Forma gwarancji

Przepisy Prawa bankowego nie precyzują formy, w jakiej ma być udzielone zlecenie udzielenia gwarancji jak i sama gwarancja, czyni to Zarządzenie KNB w §1 oraz §3, przewidując dla tych czynności formę pisemną, tzw. listu gwarancyjnego.

Artykuł 80 ustawy mówi wprost o możliwości udzielania przez banki gwarancji bankowych i poręczeń – na zlecenie. Wymagania precyzujące treść zlecenia są zawarte w zarządzeniu KNB. Zlecenie powinno zawierać:

- podmiot dający zlecenie,
- wierzytelność, która ma być zabezpieczona gwarancją,
- osobę uprawnioną z gwarancji (beneficjenta),
- gwarantowaną kwotę oraz termin obowiązywania gwarancji,
- wysokość obciążających dającego zlecenie zobowiązań wobec banków,
- bank prowadzący rachunek podstawowy lub bieżący dającego zlecenie.

Oprócz spełnienia powyższych wymagań dotyczących treści gwarancji, należy również dołączyć do zlecenia:

- 1) umowę, z której wynika wierzytelność lub inny dokument stanowiący podstawę zobowiązania podlegającego zabezpieczeniu,
- 2) dokumenty i dane niezbędne dla dokonania oceny zdolności kredytowej dającego zlecenie,
- 3) oświadczenie określające proponowany sposób zabezpieczenia wierzytelności banku z tytułu udzielenia gwarancji.

Udzielenie gwarancji przyjmuje formę pisemnego oświadczenia, które bank kieruje do beneficjenta. Określona jest tu waluta, w jakiej zostanie wykonane zobowiązanie banku. Oświadczenie zawiera także ewentualne poddanie gwarancji regułom obrotu międzynarodowego oraz warunki zapłaty i dokumenty potwierdzające spełnienia tych warunków.

Gwarancja obowiązuje do określonego terminu, z upływem którego gwarancję należy zwrócić do banku.

W § 3 ust. 3 stanowi ponadto, że gdyby do powstania wierzytelności mającej być zabezpieczoną gwarancją niezbędne jest uzyskanie indywidualnego zezwolenia dewizowego lub innej decyzji, bank udziela tzw. promesy udzielenia gwarancji po uzyskaniu takiego zezwolenia lub decyzji.

IX. Regwarancja

Artykuł 82 ust. 3 ustawy – Prawo bankowe przewiduje sytuację, gdzie bank może udzielić innemu bankowi gwarancji, że przy spełnieniu określonych warunków pokryje należności wypłacone przez gwaranta w związku z udzieloną gwarancją. Jest to tzw. regwarancja. W przypadku takiego potwierdzenia przez jeden bank zobowiązania innego banku, roszczenia z gwarancji można kierować do banku, który jej udzielił, lub do banku, który ją potwierdził, bądź też do obu tych banków łącznie, aż do zupełnego zaspokojenia roszczeń wierzyciela. W związku z charakterem tego potwierdzenia (czy jest ono przystąpieniem do długu²² czy też udzieleniem dodatkowej gwarancji na rzecz beneficjenta) pojawiły się liczne wątpliwości związane z odpowiedzialnością banku potwierdzającego. Ustawodawca jednoznacznie wyjaśnił te kwestię w art. 82 ust. 3, według którego, stosunek prawny wynikający z regwarancji należy traktować jako odrębne zobowiązanie pomiędzy gwarantem i regwarantem.

X. Realizacja gwarancji

Wydanie gwarancji powoduje powstanie stosunku zobowiązaniowego pomiędzy bankiem – gwarantem a beneficjentem gwarancji. Beneficjent jako wierzyciel ma prawo żądać od gwaranta spełnienia zawartego w umowie gwarancji świadczenia, a gwarant jako dłużnik ma obowiązek je spełnić.

Aby gwarancja została zrealizowana beneficjent musi przede wszystkim w sposób prawidłowy zgłosić swoje roszczenie. Żądanie zapłaty musi dojść do gwaranta najpóźniej w ostatnim dniu obowiązywania gwarancji, inaczej upływa termin zaspokojenia roszczeń i bank nie ma już obowiązku ich zaspokojenia.

Sąd Najwyższy wypowiedział się w tej kwestii w wyroku z dnia 7 stycznia 1997 r.²³, stanowiąc że: „1. Obowiązek zapłaty kwoty gwarancyjnej, określonej w umowie udzielającej gwarancji, powstaje tylko wówczas, gdy wystąpią okoliczności określone w tejże umowie gwarancyjnej. 2. O zakresie ochrony interesów beneficjenta i skuteczności obrony gwaranta przed wypełnieniem zobowiązania rozstrzyga wyłącznie treść udzielonej gwarancji.”

Treść gwarancji może zawierać formalne wymogi żądania beneficjenta:

- 1) bezwzględnie dopełnione muszą być wymogi określonej w tekście gwarancji odpowiedniej formy złożenia żądania lub sposobu jego do-

²² Tak W. Pyziół (w:) *Prawo umów w obrocie gospodarczym*, pod red. S. Włodyki, Kraków 1994, s. 265.

²³ I KKN 37/96, „Prawo Bankowe” 1997, nr 3.

reczenia gwarantowi, np. forma pisemna i pośrednictwo innego banku, który potwierdzi autentyczność podpisu beneficjenta, notarialne poświadczenie podpisu, itp.,

- 2) dołączenie do żądania zapłaty oświadczenia beneficjenta, że zleceniodawca – dłużnik nie wywiązał się z zobowiązań gwarancją objętych,
- 3) dołączenie dokumentów uzasadniających roszczenie beneficjenta,
- 4) jeżeli w tekście gwarancji zostały określone warunki realizacji roszczeń beneficjenta, realizacja tych warunków powinna być niewątpliwa i przez niego udowodniona wraz ze złożeniem żądania zapłaty. Jeżeli tego nie wykaże, bank nie ma obowiązku zaspokojenia roszczeń.

Wadliwość żądania musi być usunięta przed nadejściem końcowego terminu obowiązywania gwarancji. Termin ten nie może być umową stron przedłużony. W przypadku niewpłynięcia żądania w terminie lub niemożliwości jego realizacji ze względu na uchybienia w jego złożeniu lub braku formalne, gwarancja wygasa a żądanie beneficjenta nie podlega realizacji.

Jeśli zaś żądanie zapłaty zostanie złożone prawidłowo i w terminie, roszczenia beneficjenta przedawniają się po upływie 6 lat od chwili wymagalności. Bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia przedłożenia skutecznego żądania zapłaty. W tym okresie roszczenie jest wymagalne nawet pomimo wygaśnięcia zobowiązania, z którym związana była gwarancja (art. 87 Prawa bankowego).

Z istoty gwarancji wynika obowiązek gwaranta zapłaty beneficjentowi określonej kwoty pieniężnej. Powinna być ona określona jednoznacznie, w sposób nie budzący wątpliwości. Może przekroczyć wysokość należności dłużnika z tytułu np. otrzymanego kredytu, jednakże objęcie nią ewentualnych kosztów postępowania egzekucyjnego lub skutków opóźnienia dłużnika w spełnieniu świadczenia nie wydaje się uzasadnione. Beneficjent bowiem w przypadku niewykonania przez dłużnika zobowiązania powinien zażądać zapłaty z tytułu gwarancji i powyższe skutki nie wystąpią.

Sposób i termin spełnienia świadczenia z gwarancji ustalone mogą być w samym liście gwarancyjnym bądź też w żądaniu zapłaty zgłoszonym przez beneficjenta. W braku innego uregulowania w tekście gwarancji, roszczenie powinno być zrealizowane niezwłocznie. Odmienny termin z reguły nie przekracza 3 dni, opóźnienie ze strony banku może spowodować obowiązek zapłaty odsetek ustawowych na mocy art. 481 k.c.

Beneficjent ma prawo realizacji roszczeń w całości lub na mocy warunków szczegółowych żądać tylko części zawartej w umowie sumy, np. gdy dłużnik część sumy już zapłacił. Spełnienie świadczenia przez gwaranta w postaci zaspokojenia zgłoszonych roszczeń powoduje wygaśnięcie gwarancji.

W przypadku gdy bank ma w stosunku do beneficjenta wymagalne roszczenie z innego tytułu, dopuszcza się możliwość potrącenia wzajemnych roszczeń, na zasadzie art. 498 i nast. k.c. jeśli zachodzą ku temu wszystkie przesłanki, a tekst gwarancji nie zawiera w tej mierze ograniczeń. Bank składa beneficjentowi oświadczenie o potrąceniu.

XI. Nadużycie gwarancji

W przypadku, gdy żądanie beneficjenta sprzeczne jest z celem gwarancji (który ma on obowiązek honorować na zasadzie art. 65 § 2 k.c.), mamy do czynienia z nadużyciem gwarancji. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 16 kwietnia 1993 r. opowiedział się za możliwością odmowy przez gwaranta zapłaty odszkodowania w takim przypadku. Należy wobec tego określić czy i w jakim zakresie gwarant może badać merytoryczną zasadność roszczeń beneficjenta. W przypadku gwarancji warunkowych należy sprawdzić spełnienie określonych warunków, nie można równie jednoznacznie wypowiedzieć się w tej kwestii w innych przypadkach.

Gdy działania beneficjenta nacechowane są złą wolą, czyli świadomie i celowo zamierza zaszkodzić gwarantowi, np. usiłuje (wykorzystując otrzymane zabezpieczenie) uzyskać świadczenie, które nie należało mu się od dłużnika głównego, gwarant ma prawo odmówić realizacji gwarancji. Taka sytuacja może mieć miejsce, gdy:

- 1) gwarantowana wierzytelność nie powstała lub zobowiązanie było dotknięte nieważnością bezwzględna;
- 2) strony rozwiązały gwarantowaną umowę;
- 3) zobowiązanie wygasło poprzez spełnienie świadczenia przez dłużnika;
- 4) zobowiązanie wygasło z powodu niemożności jego wykonania przez dłużnika z przyczyn przez niego niezawinionych;
- 5) beneficjent przyczynił się wyłącznie do niewykonania zobowiązania;
- 6) beneficjent postępuje w sposób sprzeczny z celem gwarancji, np. usiłując je realizować na poczet innego, niż gwarantowane, zobowiązania.

Istotnym aspektem zagadnienia nadużycia gwarancji jest problem skutków wywołanych przez realizację gwarancji w stosunkach między zleceniodawcą a beneficjentem w przypadku gdy beneficjent nadużywa gwarancji, zobowiązanie nie powstanie lub okaże się nieważne.

XII. Roszczenia gwaranta przeciw zleceniodawcy

Gwarant w każdym przypadku zrealizowania gwarancji uzyskuje roszczenie zwrotne do zleceniodawcy, może zatem swoje roszczenie zaspokoić z majątku dłużnika w zobowiązaniu podstawowym, którego wykonanie

gwarancja zabezpieczała. Jeżeli wierzyciel nadużył gwarancji a zabezpieczone zobowiązanie nie powstało lub stało się nieważne, dłużnik, który pokrył kwoty wypłacone z tytułu realizacji gwarancji, może się domagać ich zwrotu, na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Wierzyciel, czyli beneficjent gwarancji, który przyjął świadczenie powinien być uważany od tej chwili za będącego w złej wierze.²⁴

Podsumowując należy stwierdzić, że gwarancja bankowa należy do bardzo istotnych instytucji prawa, pozwala bowiem na zabezpieczenie interesów majątkowych podmiotów uczestniczących w obrocie gospodarczym. Jej rola w obrocie rośnie gdyż wzrasta ryzyko finansowe związane z transakcjami zawieranymi na rynku. Banki, za stosunkowo niewielką prowizję, przejmują na siebie ryzyko związane z niewystąpieniem zabezpieczonego rezultatu. Dłużnicy przedstawiając gwarancję stają się bardziej wiarygodni w oczach kontrahentów, wszelkiego rodzaju umowy zawierane są chętniej, co ożywia i usprawnia obrót gospodarczy.

Literatura:

- Czachórski W., Zobowiązania, Warszawa 2003
Fojcik–Mastalska E. (red.), Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2003
Heropolitańska I., Kredyty i gwarancje bankowe, Twigger 1991
Kościński M.H., Gwarancja bankowa w międzynarodowym obrocie handlowym, PPHZ 1983, nr 7
Łętowska E., Umowa o świadczenie przez osobę trzecią, Warszawa 1970
Niezbecka E. (w:) E. Niezbecka, A. Jakubecki, J. Mojak, Prawne zabezpieczenie wiarygodności bankowych, Kraków 2000
Olechowski M., Charakter prawny gwarancji bankowej, „Państwo i Prawo” 1997, z. 6
Pisuliński J., Charakter prawny gwarancji bankowej, „Monitor Podatkowy” 1994, nr 2
Pisuliński J., Niektóre zagadnienia związane z gwarancją bankową, „Prawo Bankowe” 1998, nr 4
Pyziół W. (w:) Prawo umów w obrocie gospodarczym, pod red. S. Włodyki, Kraków 1994
Tracz G., Umowa gwarancji, Kraków 1998

²⁴ E. Niezbecka, *op.cit.*, s. 170–171.